

Α΄ ΑΡΣΑΚΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΨΥΧΙΚΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

« Λογοτεχνία και Φυλακή. Αυτοβιογραφικές αναφορές του Ντοστογιεύσκι και του Σολζενίτσιν με αφετηρία τα έργα Αναμνησεις απο το σπίτι των πεθαμένων και Μια ημέρα του Ιβάν Ντενίσοβιτς»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΝΙΚΟΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΤΑΞΗ: Αβ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. Δ. ΜΠΑΛΤΑΣ

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2013 – 2014

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1^ο: Βιογραφικά των δύο συγγραφέων(σελ.3- 11)

Κεφάλαιο 2^ο : Κοινωνικές συνθήκες των εποχών που έζησαν οι δύο συγγραφείς(σελ.12- 16)

Κεφάλαιο 3^ο : Αυτοβιογραφικές Αναφορές- Ομοιότητες και Διαφορές των 2 συγγραφέων μέσα απο τα έργα τους(σελ.17- 23)

Κεφάλαιο 4^ο : Συμπεράσματα(σελ.24)

Βιβλιογραφία(σελ. 25)

Κεφάλαιο 1^ο : Βιογραφικά των δύο συγγραφέων

Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι

Ο Φιόντορ Μιχάηλοβιτς Ντοστογιέφσκι (11 Νοεμβρίου 1821 - 9 Φεβρουαρίου 1881) ήταν Ρώσος συγγραφέας, κορυφαία μορφή της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Οικογενειακή-κοινωνική καταγωγή

Γεννήθηκε στις 11 Νοεμβρίου 1821 στη Μόσχα. Ο πατέρας του ήταν γιος κληρικού, και δεν ήταν αριστοκράτης. Σύμφωνα με την παράδοση της εποχής θα έπρεπε να γίνει και αυτός κληρικός, κατόρθωσε όμως να σπουδάσει ιατρική, έγινε στρατιωτικός γιατρός και με τη σταδιοδρομία του αυτή μπήκε στην κληρονομική αριστοκρατία. Φεύγοντας από τη στρατιωτική υπηρεσία τελείωσε την καριέρα του ως διευθυντής ενός πτωχοκομείου στη Μόσχα. Έτσι η κοινωνική αφετηρία του Ντοστογιέφσκι βρισκόταν κατά κάποιον τρόπο στο σύνορο της αριστοκρατίας και των Rasnotchinzen, (που κατά λέξη μεταφράζεται “άνθρωποι από άλλη τάξη”) οι οποίοι είναι άτομα του μη αριστοκρατικού μεσαίου στρώματος, με προσωπικές ικανότητες και επιτεύγματα, τα οποία είχαν κατορθώσει να αποκτήσουν πρόσβαση στο ανώτερο στρώμα, κυρίως ως καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι, συγγραφείς, δάσκαλοι (ιδίως οικοδιδάσκαλοι), γιατροί, επίσης σε άλλα επαγγέλματα διανοουμένων που ως προϋπόθεση είχαν ένα υψηλότερο πνευματικό επίπεδο. Ο πατέρας του Ντοστογιέφσκι θα αγοράσει το 1831 ένα μεγάλο αγρόκτημα με τρία χωριά και για να εξασφαλίσει την οικογένειά του και για να έχει πρόσβαση στην αριστοκρατία. Έτσι ο νεαρός Φιοντόρ «δεν μεγάλωσε μέσα στη φτώχεια και στη στέρηση» αλλά μέσα σε συνεχείς οικονομικούς υπολογισμούς και παρατηρώντας την πραγματική φτώχεια στους ασθενείς του πτωχοκομείου. Ο πατέρας του θα δολοφονηθεί το 1839 επειδή ήταν ιδιαίτερα μισητός από τους χωρικούς λόγω του σκληροτράχηλου και αυταρχικού του χαρακτήρα. Ο Ντοστογιέφσκι ύστερα από μία αρχική κατ’οίκον διδασκαλία πήγε οικότροφος σε δύο σχολεία στη Μόσχα, ένα από τα οποία γαλλικό. Όταν τέλειωσε το σχολείο συνέχισε τις σπουδές του στην Πετρούπολη σε κρατική στρατιωτική σχολή μηχανικών και για σύντομο χρονικό διάστημα άσκησε αυτό το επάγγελμα.

Το 1843 αποχωρώντας οριστικά από αυτό το επάγγελμα έλαβε την απόφαση να ασχοληθεί αποκλειστικά με τη λογοτεχνία.

Αυτό δεν ήταν παρά το αποτέλεσμα μίας μακράς πορείας, η οποία ξεκινούσε από τα χρόνια της σχολικής εκπαίδευσής του: σταθερός ήταν ο προσανατολισμός του στη λογοτεχνία.

Η σύλληψη, η δίκη και η καταδίκη του σε εξορία

Τον Απρίλιο του 1849 ο Ντοστογιέφσκι συνελήφθη και πέρασε από έκτακτο στρατοδικείο. Η κατηγορία ήταν για συμμετοχή σε προδοτική συνωμοσία. Την άνοιξη του 1849 είχε προσχωρήσει σε μια πολιτικοφιλοσοφική λέσχη που έγινε γνωστή ως κίνηση Πετρασέφσκι. Η ποινή που επιβλήθηκε στον Ντοστογιέφσκι ήταν τέσσερα χρόνια καταναγκαστικά έργα και στρατιωτική υπηρεσία ως απλός στρατιώτης για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα. Στο δικαστήριο δεν αρνήθηκε ούτε τις φιλελεύθερες πεποιθήσεις του ούτε το ενδιαφέρον του για τον ουτοπικό σοσιαλισμό, ιδιαίτερα για τις ιδέες του Σαρλ Φουριέ ή τη διαμαρτυρία του για πολλά φαινόμενα της ρωσικής πραγματικότητας. Παρουσίασε τον εαυτό του ως έναν «αφελή-έντιμο ανθρωπιστή και λόγιο ο οποίος απέβλεπε στο γενικό καλό της ανθρωπότητας», κυρίως όμως ήθελε μέσα από την πλούσια βιβλιοθήκη των Πετρασέφσκι «να γνωρίσει τα νεότερα λογοτεχνικά ρεύματα της Ευρώπης». Το δικαστήριο δεν δέχθηκε αυτή του την εξήγηση και «ίσως είχε τους λόγους του να είναι δύσπιστο». Έτσι από μεταγενέστερες μαρτυρίες είναι γνωστό ότι συμμετείχε ενεργά στην προσπάθεια λειτουργίας παράνομου τυπογραφείου, ενώ «ευκαιριακά είχε δηλώσει πως ήταν διατεθειμένος να πάρει μέρος εν ανάγκη και σε μια ένοπλη εξέγερση». Στις 16 Νοεμβρίου 1849 ο Ντοστογιέφσκι και οι σύντροφοί του δικάστηκαν και καταδικάσθηκαν σε θάνατο. Ακολούθησε ένας πόλεμος νεύρων με εικονικές εκτελέσεις και ατέλειωτες ώρες παραμονής σε μια πλατεία της Πετρούπολης, στις 22 Δεκεμβρίου του 1849, σε αναμονή του εκτελεστικού αποσπάσματος. Η ποινή του μετατράπηκε τελικά σε τετραετή εξορία και καταναγκαστικά έργα στο Ομσκ της Σιβηρίας. Το φθινόπωρο του 1855 έγινε υπαξιωματικός και τον επόμενο χρόνο προήχθη σε αξιωματικό. Τον Μάρτιο του 1859 του επιτράπηκε να επιστρέψει στην Ευρωπαϊκή Ρωσία, όχι όμως ακόμα στις μεγάλες πόλεις. Αυτό θα γίνει τον Δεκέμβριο του 1859. Την περίοδο της στρατιωτικής του θητείας θα κάνει τον πρώτο του γάμο: γνωρίζει και παντρεύεται τον Φεβρουάριο του 1857 την Μαρία Ισάγιεβα που λίγο πριν είχε χηρέψει. Ήταν «μία πραγματικά μορφωμένη και με τον τρόπο της γοητευτική γυναίκα, συνάμα όμως έπασχε από ανίατο πνευμονικό νόσημα, νευρική και ευερέθιστη, προφανώς υστερική, αν όχι ψυχοπαθής.

Μετά την επιστροφή του από την εξορία

Το 1859 επέστρεψε στην Πετρούπολη και εξέδωσε μαζί με τον αδελφό του δύο περιοδικά τα οποία, όμως, δεν σημείωσαν επιτυχία με αποτέλεσμα ο Ντοστογιέφσκι να βρεθεί καταχρεωμένος. Ο μόνος τρόπος για να συγκεντρώσει χρήματα και να ξεπληρώσει τα χρέη του ήταν η συγγραφή. Την ίδια περίοδο εκδηλώθηκε το σχεδόν νοσηρό του πάθος για τα τυχερά παιχνίδια-ακριβώς ως αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής δυσχέρειας- που τον έφερε στο χείλος της υλικής και της σωματικής καταστροφής. Σε αυτό το διάστημα έγραψε τα καλύτερα του έργα. Όταν κατάφερε πλέον να ανασάνει από το βάρος των χρεών ανέλαβε τη διεύθυνση του περιοδικού "Πολίτης" και λίγα χρόνια αργότερα εξέδωσε το δικό του περιοδικό, Το Ημερολόγιο Ενός Συγγραφέα, που σε αντίθεση με τις προηγούμενες εκδοτικές εμπειρίες σημείωσε τεράστια επιτυχία. Πέθανε το 1881 στην Πετρούπολη σε ηλικία 60 ετών.

Το σπίτι-μουσείο του Ντοστογιέφσκι

Στις αρχές Οκτώβρη του 1878, ο Ντοστογιέφσκι με την οικογένειά του μετακόμισε σ' ένα διαμέρισμα στην Οδό Κουζνέτσου αριθ. 5. Η απόφαση να πάει σ' ένα νέο σπίτι συνδέεται με τον τραγικό θάνατο του μικρότερου γιου του στις 16 Μαΐου 1878 από επιληψία, αρρώστια που είχε κληρονομήσει από τον ίδιο τον πατέρα του. Το διαμέρισμα αυτό της Κουζνέτσου αριθ. 5, όπου ο Ντοστογιέφσκι έζησε για 2 1/2 χρόνια μέχρι το θάνατό του, ήταν στο δεύτερο όροφο με έξι δωμάτια και παράθυρα με θέα στην Εκκλησία του Αγίου Βλαντίμιρ, όπου ο Ντοστογιέφσκι εκκλησιαζόταν στα τελευταία χρόνια της ζωής του. Σ' αυτό το σπίτι με την ταπεινή επίπλωση, ο Ντοστογιέφσκι έγραψε το τελευταίο μυθιστόρημά του "Οι αδελφοί Καραμάζωφ". Το Νοέμβριο του 1991, με τη συμπλήρωση 150 χρόνων από τη γέννηση του συγγραφέα, το Μουσείο Ντοστογιέφσκι της Αγίας Πετρούπολης άνοιξε στο κοινό τις πύλες του στο σπίτι αυτό.

Ο Ντοστογιέφσκι, πέρα από επιληπτικός, υπέφερε σ' όλη του τη ζωή και από ασθένεια των πνευμόνων. Στις 26 Γενάρη του 1881, είχε μια σοβαρή πνευμονική αιμορραγία. Το βράδυ της ίδιας ημέρας κάλεσαν τον ιερέα της γειτονικής Εκκλησίας του Αγίου Βλαντίμιρ κι ο Ντοστογιέφσκι εξομολογήθηκε και δέχτηκε τη Θεία Κοινωνία. Όπως γράφει στο "Ημερολόγιό" της, η Άννα Γρηγόριεβνα Ντοστογιέφσκι(η 2^η γυναίκα του συγγραφέα), όταν διαβεβαίωνε τον Ντοστογιέφσκι ότι θα ζούσε ακόμη για πολλά χρόνια, εκείνος της απάντησε:

"Όχι, το ξέρω, θα πεθάνω σήμερα! Άναψε μια λαμπάδα, Άννια, και δος μου το Ευαγγέλιο".

Στις 28 Γενάρη (9 Φεβρουαρίου με το νέο ημερολόγιο), ώρα 8.36 το βράδυ, ο Φιοντόρ Μιχαήλοβιτς Ντοστογιέφσκι πέθανε. Τα νέα για το θάνατο του Ντοστογιέφσκι τάραξαν αφάνταστα τους Ρώσους της Αγίας Πετρούπολης. Για δυο συνεχείς ημέρες, 29-30 του Γενάρη, το διαμέρισμα της Οδού Κουζνέτσου αριθ. 5 κατακλυζόταν από κόσμο, που συνέρρεε για το τελευταίο αντίο - μπροστά στο ξεσκέπαστο φέρετρό στη μέση του γραφείου του - στον πολυαγαπημένο του συγγραφέα. Όλα τα δωμάτια του σπιτιού ήταν κατάμεστα με κόσμο. Μεγάλες μορφές της ρωσικής λογοτεχνίας συνωστίζονταν γύρω από το φέρετρό του.

Το Σάββατο στις 31 Γενάρη, η σορός του Ντοστογιέφσκι μεταφέρθηκε από το σπίτι της Οδού Κουζνέτσου αριθ. 5. Όλη η Αγία δίχως άλλο προηγούμενο, ακολούθησε τη νεκρική πομπή προς το Μοναστήρι του Αλεξάντερ Νιέφσκι, όπου θα γινόταν η ταφή. Πρωτομηνιά, Φλεβάρης του 1881, μετά την εξόδιο λειτουργία στην Εκκλησία του Αγίου Πνεύματος της Μονής και με την παρουσία τεράστιου πλήθους ανθρώπων, ο Ντοστογιέφσκι τάφηκε στο Κοιμητήριο Τίχβιν (Tikhvin) του Μοναστηριού Αλεξάντερ Νιέφσκι, δίπλα στον τάφο του Ρώσου ποιητή Βασίλι Ζουκόφσκι. Στα 1883, σε τελετή, έγιναν τα αποκαλυπτήρια του μνημείου και της προτομής του Ντοστογιέφσκι, έργο του γλύπτη Ν. Λαβρέτσκι. Όχι μακριά από τον τάφο του Ντοστογιέφσκι, βρίσκονται και οι τάφοι διάσημων συνθετών της Ρωσίας - Τσαϊκόφσκι, Ρίμσκυ-Κόρσακοφ, Μουσόργκσκι, Μποροντίν και Γκλίνκα.

Πετρούπολη,

Ο τάφος του
Ντοστογιέφσκι
στο Κοιμητήριο
Τίχβιν της
Μονής
Αλεξάντερ
Νιέφσκι στην
Αγία
Πετρούπολη

επιτάφια

Εργογραφία(Τα Μεγαλύτερα Έργα)

“Οι φτωχοί” (1846), “Ο σωσίας” (1846), “Νιετόσκα Νιεζβάνοβα” (1849), “Το όνειρο του θείου μου” (1859), “Το χωριό Στεπαντσίκοβο και οι κάτοικοί του” (1859), “Αναμνήσεις από το σπίτι των πεθαμένων” (1860-1862), “Ταπεινωμένοι και καταφρονεμένοι” (1861), “Σημειώσεις από το υπόγειο” (1864), “Ο παίκτης” (1866), “Εγκλημα και τιμωρία” (1866), “Ο ηλίθιος” (1868), “Ο αιώνιος σύζυγος” (1870), “Οι δαιμονισμένοι” (1871-1872), “Ο έφηβος” (1875), “Αδελφοί Καραμαζώφ” (1879-1880).

Δοκίμια

“Χειμερινές σημειώσεις σε καλοκαιρινές εντυπώσεις” (1863)

“Το Ημερολόγιο Ενός Συγγραφέα” (1873-1877)

“Ο λόγος για τον Πούσκιν” (1880)

Αλεξάντρ Σολζενίτσιν

Ο Αλεξάντρ Ισάγεβιτς Σολζενίτσιν (1918 - 2008) υπήρξε ρώσος λογοτέχνης. Είναι γνωστός κυρίως για τα ημιαυτοβιογραφικά μυθιστορήματα «Μια μέρα στη ζωή του Ιβάν Ντενίσοβιτς» και «Αρχιπέλαγος γκούλαγκ», όπου περιέγραφε τη ζωή στα σταλινικά ειδικά στρατόπεδα εργασίας. Τιμήθηκε με το Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1970.

Βιογραφία

Γεννήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1918 στην πόλη Κισλοβόντσκ της Σταυρούπολης και ανατράφηκε από τη μητέρα του Ταϊσίγια, κόρη ενός εύπορου κτηματία που έχασε την περιουσία του μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση. Ο πατέρας του Ισαάκ, πρώην αξιωματικός του αυτοκρατορικού στρατού, είχε σκοτωθεί σε κυνηγετικό ατύχημα λίγο μετά τη σύλληψή του.

Νεανικά χρόνια

Ο Σολζενίτσιν σπούδασε μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο του Ροστόβ (Ντον), ενώ ταυτόχρονα παρακολουθούσε μαθήματα δι' αλληλογραφίας του μοσχοβίτικου Ινστιτούτου Φιλοσοφίας, Λογοτεχνίας και Ιστορίας. Αυτή την περίοδο γνώρισε την πρώτη του σύζυγο Ναταλία Ρεσετόβσκαγια, φοιτήτρια χημείας, με την οποία παντρεύθηκε στις 7 Απριλίου 1940 (χώρισαν δώδεκα χρόνια αργότερα, αλλά ξαναπαντρεύθηκαν το '57 και ξαναχώρισαν το '72).

Κατά το Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο υπηρέτησε ως αξιωματικός Πυροβολικού του Κόκκινου Στρατού και παρασημοφορήθηκε δύο φορές για τα κατορθώματα της μονάδας που διοικούσε. Κατά τα τέλη του πολέμου όμως συνελήφθη, διότι σε ένα γράμμα προς φίλο του αναφερόταν ειρωνικά για την προσωπικότητα και τις ικανότητες του Ιωσήφ Στάλιν. Συνεπεία τούτου κατηγορήθηκε για αντισοβιετική προπαγάνδα (το διαβόητο άρθρο 58 του σοβιετικού Ποινικού Κώδικα επί Στάλιν) και μεταφέρθηκε στη Μόσχα για ανάκριση.

Στις 7 Ιουλίου 1945 καταδικάστηκε, με το άρθρο 58, σε ισόβια εκτόπιση και οκταετή καταναγκαστική εργασία από ένα έκτακτο δικαστήριο, στο οποίο δεν κλήθηκε καν να υπερασπισθεί τον εαυτό του.

Εξορία και αποκατάσταση

Την πρώτη οκταετία της ποινής ο Σολζενίτσιν πέρασε από διάφορα στρατόπεδα εργασίας στο ασιατικό τμήμα της Σοβιετικής Ένωσης. Στη συνέχεια τοποθετήθηκε σε «σαράσκα» (ερευνητικό κέντρο που απαρτιζόταν από καταδικασμένους) και προς το τέλος σε ειδικό στρατόπεδο για πολιτικούς κρατούμενους. Το 1953 έληξε η ποινή της καταναγκαστικής εργασίας, όμως λόγω της ισόβιας εκτόπισης δε διέθετε ελευθερία μετακίνησης. Ήδη έπασχε από καρκίνο, ο οποίος αντιμετωπίστηκε την τελευταία στιγμή σε ένα νοσοκομείο της Τασκένδης (1954).

Με την αποσταλινοποίηση μπόρεσε επιτέλους να επιστρέψει στα ευρωπαϊκά εδάφη της χώρας, όπου εργάστηκε ως καθηγητής μέσης εκπαίδευσης. Παράλληλα επιδόθηκε στη συγγραφή, αλλά κρατούσε αυτή τη δραστηριότητα μυστική. Χρόνια αργότερα, όταν κέρδισε το βραβείο Νόμπελ, έγραψε για αυτήν την περίοδο πως όχι μόνο ήταν πεπεισμένος ότι δε θα έβλεπε ούτε μια γραμμή από τα κείμενά του τυπωμένα, αλλά δεν άφηνε ούτε τους πιο κοντινούς του ανθρώπους να τα διαβάσουν υπό το φόβο ότι θα ξαναέμπλεκε.

Τελικά το 1961 βρήκε το θάρρος να απευθυνθεί στον ποιητή Αλεξάντρ Τβαρντόφσκι, αρχισυντάκτη του περιοδικού Νόβι Μιρ (Νέος Κόσμος), δίνοντάς του το χειρόγραφο τού «Μια μέρα στη ζωή του Ιβάν Ντενίσοβιτς», όπου περιέγραφε μια μέρα από τη ζωή στο γκούλαγκ. Ο Τβαρντόφσκι το δημοσίευσε στο περιοδικό τον επόμενο χρόνο, με ειδική μάλιστα άδεια από το Νικίτα Χρουστσόφ. Ακολούθως εκδόθηκε σε βιβλίο.

Ο Ιβάν Ντενίσοβιτς προκάλεσε σοκ τόσο στη σοβιετική όσο και στην παγκόσμια κοινή γνώμη. Δεν ήταν μόνο το ζήτημα της φρίκης των γκούλαγκ που πραγματευόταν, αλλά και το γεγονός ότι ένα βιβλίο με τέτοιο περιεχόμενο κυκλοφορούσε ελεύθερα και χωρίς λογοκρισία στη Σοβιετική Ένωση, δείχνοντας σε ποιον βαθμό είχε φθάσει η αποσταλινοποίηση. Σύντομα εκδόθηκε στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου - οι πρώτες εκδόσεις στα αγγλικά έγιναν σχεδόν ταυτόχρονα με τη ρωσική έκδοση, το 1963.

Αυτοεξορία στη Δύση

Το «διάλειμμα ελευθερίας» για το σοβιετικό πνευματικό κόσμο ήταν μικρό - το 1964 ο Χρυστόφοφ εξαναγκάστηκε σε παραίτηση και τις τύχες της ΕΣΣΔ ανέλαβε ο Λεανίντ Μπρέζνιεβ. Ο Σολζενίτσιν ξανάρχισε να έχει προβλήματα με τις αρχές. Το 1965 η μυστική αστυνομία κατέσχεσε κάποια χειρόγραφα του και γενικά σε κάθε ευκαιρία τού γινόταν σαφές ότι βρίσκεται σε δυσμένεια. Όταν το 1970 του απενεμήθη το Νόμπελ Λογοτεχνίας, δεν τόλμησε να πάει στη Στοκχόλμη για να το παραλάβει, φοβούμενος ότι θα του αρνούσαν την επανείσοδο στη χώρα.

Το 1973 κυκλοφόρησε στη Δύση το σπουδαιότερο έργο του, το «Αρχιπέλαγος Γκούλαγκ». Οι σοβιετικές αρχές εξοργίσθηκαν, αλλά λόγω της παγκόσμιας αναγνωρισιμότητάς του αδυνατούσαν να λάβουν ποινικά μέτρα εναντίον του. Τελικά το 1974 πήρε την απόφαση να εγκαταλείψει τη χώρα, αποστερούμενος τη σοβιετική ιθαγένεια. Πέρασε για λίγο από τη Δυτική Γερμανία και την Ελβετία, ώσπου τελικά εγκαταστάθηκε στις ΗΠΑ - αρχικά στην Καλιφόρνια, μετά από πρόσκληση του Πανεπιστημίου Στάνφορντ, και από το 1976 στο Βερμόντ.

Μολονότι στις ΗΠΑ έχαιρε μεγάλων τιμών και απόλυτης ελευθερίας (για πρώτη φορά στη ζωή του), ουδέποτε ένωσε άνετα. Γενικά αντιπαθούσε την κυρίαρχη κουλτούρα της τηλεόρασης, ενώ χαρακτηριστικά δεν κατάφερε ποτέ να μιλήσει καλά αγγλικά. Ασχολήθηκε κυρίως με τη συγγραφή ενός πολύτομου έργου για την ιστορία της μετάβασης από την τσαρική στην κομμουνιστική Ρωσία υπό τον τίτλο «Κόκκινος Τροχός».

Επιστροφή στη Ρωσία

Το 1990 η κυβέρνηση Γκορμπατσιόβ τού επαναχορήγησε τη σοβιετική ιθαγένεια, αλλά ο Σολζενίτσιν επέστρεψε μόνο μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ το 1994 μαζί με τη δεύτερη σύζυγό του. Τα παιδιά τους προτίμησαν να παραμείνουν στις ΗΠΑ. Εγκαταστάθηκαν σε μία ντάτσα (εξοχική κατοικία) στη δυτική Μόσχα, όπου έζησε μέχρι το θάνατό του στις 3 Αυγούστου του 2008, σε ηλικία 89 ετών.

Σε αυτά τα τελευταία χρόνια ο κλονισμός της υγείας του ήταν εμφανής. Ασχολήθηκε κυρίως με δύο έργα, το «Σιτάρι ανάμεσα στις μυλόπετρες» (μυθιστορηματική βιογραφία για τη ζωή του στην Αμερική) και το «Διακόσια χρόνια μαζί» (η ιστορία της εβραϊκής κοινότητας στη Ρωσία), τα οποία κυκλοφόρησαν στις αρχές της δεκαετίας του 2000.

Έργο

Ελληνικές μεταφράσεις

“Μιά μέρα του Ιβάν Ντενίσοβιτς”, “Πτέρυγα καρκινοπαθών”, “Το σπίτι της Ματριόνα — “Μια συνάντηση στο σταθμό Κρετσέτοβκα” — “Για το καλό του Αγώνα”, “Να μη ζήσουμε με ψέματα!”, “Πώς θα αναδιοργανώσουμε τη Ρωσία μας”, “Αρχιπέλαγος Γκούλαγκ”.

Συνάντηση
με Πούτιν

Κεφάλαιο 2ο : Κοινωνικές συνθήκες των εποχών που έζησαν οι δύο συγγραφείς

Κοινωνικές Συνθήκες στη Ρωσία κατά τον 19^ο αιώνα :

Η κοινωνική εξέλιξη στη Ρωσία στο τέλος του 19ου αιώνα καθορίστηκε από τη κατάργηση της δουλοπαροικίας με τη μεταρρύθμιση του 1861. Η καταργηθείσα αγγαρεία όμως αντικαταστάθηκε από τις «πληρωμές εξαγοράς», δηλαδή οι απελευθερωμένοι δουλοπάροικοι υποχρεώθηκαν να εξαγοράσουν από τους γαιοκτήμονες το κομμάτι γης το οποίο καλλιεργούσαν (στο πλαίσιο των σχέσεων δουλοπαροικίας) για τον εαυτό τους. Για μια ολόκληρη περίοδο μετά τη θεσμοθέτηση της μεταρρύθμισης, «οι αγρότες υποχρεώνονταν να καταβάλλουν «δόσεις» σε χρήμα, είδος, ή εργασία (αγγαρεία) προς τους γαιοκτήμονες, μέχρι να εξοφλήσουν ολόκληρο το ποσό της εξαγοράς». Η μεταρρύθμιση της δεκαετίας του 1860 δεν μετέβαλε εντούτοις σημαντικά το θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο διαβίωσης της αγροτικής κοινότητας, καθώς διατηρήθηκε η κρατική ιδιοκτησία επί της κοινοτικής γης, η υποχρεωτική διαβίωση των αγροτών στις κοινότητες όπου ανήκαν, αλλά και η κατοχή, δηλαδή το δικαίωμα χρήσης των κοινοτικών μέσων παραγωγής. Πολύ σημαντική αλλαγή ήταν η αναγνώριση του δικαιώματος μίσθωσης κοινοτικών κλήρων μεταξύ των μελών της κοινότητας. Η ρύθμιση αυτή επιτάχυνε τη διαδικασία εκχρηματισμού της κοινοτικής γεωργίας, στροφής των γεωργικών νοικοκυριών από την αυτοκαταναλωτική στην εμπορευματική οικονομία και δημιούργησε προϋποθέσεις πλουτισμού σε μερίδα των αγροτών. Νέες κοινωνικές σχέσεις και σχέσεις εκμετάλλευσης αναπτύσσονταν, λοιπόν, στο εσωτερικό των κοινοτήτων, οι οποίες σταδιακά γίνονταν κυρίαρχες, επικάλυπταν ή εκτόπιζαν τις παλαιότερες. Την ίδια δεκαετία ο εκχρηματισμός και η εσωτερική αγορά στην ρωσική κοινωνία είχαν επεκταθεί σημαντικά διαμορφώνοντας ένα σοβαρό μοντέρνο καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα.

Στην πράξη, η Απελευθέρωση είχε δυσχεράνει την κοινωνική θέση των απελευθερωμένων αγροτών διότι, ενώ διατηρήθηκαν οι υποχρεώσεις και οι εξαρτήσεις προς τους άρχοντες, οι ίδιοι απώλεσαν τα εθιμικά δικαιώματα που προέκυπταν από την δουλοκτητική σχέση εξάρτησης, ενώ η γη που τους παραχωρήθηκε δεν επαρκούσε να καλύψει τις φορολογικές υποχρεώσεις και τις ανάγκες επιβίωσης. Οι περισσότεροι αγροτες εργάζονταν ως εργάτες γης στους πρώην άρχοντες, ενώ τα χρέη βάραιναν ολοένα και πιο πολύ. Επειδή ήταν δύσκολη η μόνιμη απομάκρυνση από τα χωριά, ήταν πιο εύκολο να αφήνουν προσωρινά τις οικογένειές τους για να εργαστούν στην γεωργία, την οικοδομή, τα μεταλλεία ή τις πόλεις. Πολλές φορές ωστόσο οι τόποι εργασίας βρίσκονταν αρκετά μακριά και η παραμονή εκεί διαρκούσε πολλούς μήνες.

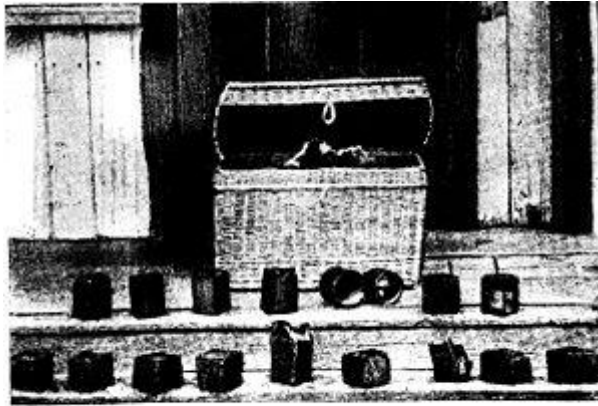
Με λίγα λόγια, οι συνέπειες της απελευθέρωσης της δουλοπαροικίας προκάλεσαν ένα είδος αγροτικής εξόδου, οδηγώντας στην ανάδυση σε όλες τις πόλεις ενός εποχιακού και σταδιακά στις επόμενες γενιές ενός σταθερού προλεταριάτου(κοινωνική τάξη που αποτελείται από μισθωτούς εργάτες, το εισόδημα των οποίων προέρχεται αποκλειστικά από την πώληση της εργατικής τους δύναμης) χωρίς γη, εξαιρετικά επικίνδυνου για την δημόσια τάξη, αλλά και αρκετά πρόσφορου για την βιομηχανική ανάπτυξη.

Κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά το 1860, το νέο προλεταριάτο παρέμενε κυρίως εποχιακό και διατηρούσε την επαφή με το χωριό. Ο βαθμός με τον οποίο οι αγρότες παρέμεναν μέσα στον παραδοσιακό κόσμο «ποίκιλαν όχι μόνο ανάλογα με την γεωγραφική τοποθεσία αλλά και ανάλογα με το φύλο και την ηλικία». Ακόμα και το 1914 το ποσοστό των μόνιμων εργατών στον αναπτυσσόμενο βιομηχανικό τομέα, περίπου 3 εκατομμύρια, ήταν πολύ μικρό σε σχέση με τον αριθμό των εποχιακών εργατών, ενώ ακόμα και οι μόνιμοι εργάτες διατηρούσαν επαφή και με τις οικογένειές τους και με το χωριό. Βασική αιτία ήταν πως η ραγδαία εκβιομηχάνιση παρέμενε για την Ρωσία ένα πολύ πρόσφατο φαινόμενο, καθώς μόνο μετά το 1890 αναπτύχθηκε η μεγάλη κλίμακας βιομηχανία και επεκτάθηκαν οι πόλεις.

Το ζήτημα εάν η Ρωσία ήταν ή, εφόσον δεν ήταν, εάν θα έπρεπε να γίνει βιομηχανική χώρα απασχολούσε το σύνολο της ρωσικής διανόησης μετά τα 1860. Οι διανοούμενοι της άρχουσας τάξης διχάζονταν ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα ανάμεσα στους «Δυτικόφιλους» εκσυγχρονιστές που ενέτασσαν την Ρωσία στην Ευρώπη και οραματίζονταν μια ισχυρή ευρωπαϊκού τύπου δύναμη και στους «Σλαβόφιλους» οι οποίοι έβλεπαν για τη Ρωσία μια αποστολή διαφορετική από εκείνη των λαών της Δύσης προσπαθώντας να υπερασπιστούν τον ιδιαίζοντα χαρακτήρα του ανατολικού και ορθόδοξου χριστιανισμού. Οι πρώτοι υποστήριζαν την καπιταλιστικοποίηση, την εκβιομηχάνιση και μοντέρνες κρατικές δομές, ενώ οι δεύτεροι μιας οικονομία βασισμένη στις παραδοσιακές φεουδαλικές ρωσικές δομές της αγροτικής κοινότητας και του αυτοκρατορικού απολυταρχισμού. Στην Ευρώπη ταυτόχρονα διαμορφώνονταν αντίστοιχα ρεύματα στις ελίτ των διανοουμένων που έβλεπαν την Ρωσία ως εν δυνάμει Ευρωπαϊκή δύναμη ή αντίθετα Σλαβική, δηλαδή καθυστερημένη και απολυταρχική. Σε αυτή το πλαίσιο κυριάρχησε κυρίως στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης ένα σλαβοφοβικό και ρωσοφοβικό κλίμα.

Κοινωνικές Συνθήκες στη Ρωσία κατά τον 20^ο αιώνα :

Η Ρωσική Επανάσταση του 1905 ή Πρώτη Ρωσική επανάσταση αποκαλούνται τα γεγονότα που σημειώθηκαν στα εδάφη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από το 1905 μέχρι το 1907. Αφορμή της επανάστασης αποτέλεσε η δολοφονία αμάχων εργατών κατά τη διάρκεια ειρηνικής

Вверху: школа-лаборатория в дер. Хапала (из приложения к газете «Новое время» за май 1907 г.). Внизу: корзина с бомбами, находившаяся в лаборатории. Две крайние бомбы с фитилями уже готовы. (Из приложения к газете «Новое время» за май 1907 г.).

διαμαρτυρίας στην πρωτεύουσα, Πετρογκράντ (νυν Αγία Πετρούπολη), που έγινε γνωστή και ως Ματωμένη Κυριακή ή Κόκκινη Κυριακή, στις 9 Ιανουαρίου 1905. Μετά την Ματωμένη Κυριακή σημειώθηκαν απεργίες στον στρατό και ανταρσίες στον στόλο εναντίον της μοναρχίας. Αυτές οι απεργίες είχαν ως αποτέλεσμα το μανιφέστο της 17ης Οκτωβρίου του 1905, το οποίο επέτρεπε ελευθερία συνείδησης, λόγου, συνεδρίασης και ενώσεων. Επίσης δημιουργήθηκε η Βουλή, ένωση του Κρατικού Σοβιέτ και της Κρατικής

Δούμας της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, αργότερα ακολούθησε η ανατροπή της 3ης Ιουνίου του 1907 και οι αρχές δεν τηρούσαν τους όρους του μανιφέστου της 17ης Οκτωβρίου του 1905. Οι κοινωνικές διαμάχες συνεχίστηκαν και αργότερα η χώρα οδηγήθηκε στην γνωστή Οκτωβριανή επανάσταση του 1917.

Η Ρωσική (Οκτωβριανή) Επανάσταση ήταν μια σειρά από μεγάλα ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν στη Ρωσία κατά το έτος 1917 και δεν σφράγισαν μόνο την ιστορική πορεία της χώρας αυτής, αλλά επηρέασαν καθοριστικά ολόκληρη τη νεότερη παγκόσμια ιστορία. Έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα μεγαλύτερα ιστορικά γεγονότα της ανθρωπότητας. Ουσιαστικά η "Ρωσική Επανάσταση" συμπεριλαμβάνει τα γεγονότα που συνέβησαν κυρίως τους μήνες Φεβρουάριο και Οκτώβριο του 1917. Αν και οι δύο αυτές επαναστάσεις θεωρούνται μέρος της Ρωσικής Επανάστασης, αφορούν πολύ διαφορετικές διαστάσεις και δεν πρέπει να συγχέονται μεταξύ τους.

Όπως η μεγάλη Γαλλική Επανάσταση του 1789, έτσι και η Ρωσική του 1917 αποτελούν κεφαλαιώδους σημασίας ορόσημα στη μακράιωνη και πολύμοχθη πορεία των λαών της Γης για την πραγματοποίηση του ιδεώδους της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η Ρωσική Επανάσταση γεννήθηκε σε μια κρίσιμη για την ανθρωπότητα στιγμή, σ' ένα κλίμα πάντως ευνοϊκό για την εξέλιξή της.

Με την οικοδόμηση του λεγομένου «υπαρκτού σοσιαλισμού» τον 20ό αιώνα, εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα, όπως της εργασίας, της δωρεάν ιατρικής περίθαλψης και της Παιδείας, της παροχής φθηνών υπηρεσιών από το κράτος, της κατοικίας, της πρόσβασης στις πνευματικές και πολιτιστικές αξίες, έγιναν κτήμα των προλεταρίων και των άλλων λαϊκών στρωμάτων στη Σοβιετική Ένωση(1922- 1991). Και όλα αυτά χάρις στις ενδογενείς δυνατότητες ανάπτυξης της σοσιαλιστικής οικονομίας.

Σοσιαλισμός και μόρφωση

Ο μαζικός αναλφαβητισμός ήταν η «κληρονομιά» που άφησε η προεπαναστατική Ρωσία στη Σοβιετική Ένωση. Τρεις στους τέσσερις δεν ήξεραν γραφή και ανάγνωση. Πολλές εθνότητες δεν είχαν δική τους γραφή, ενώ περίπου τα 4/5 των παιδιών και των εφήβων δεν μπορούσαν να φοιτήσουν ούτε στα δημοτικά σχολεία. Όλες οι βαθμίδες της εκπαίδευσης και ειδικά οι ανώτερες και οι ανώτατες ήταν σχεδόν αποκλειστικό προνόμιο των πλουσίων.

Μετά την επανάσταση εφαρμόστηκε πολιτική γενικής, δωρεάν, υποχρεωτικής Παιδείας και για όλους. Το 1919, τέθηκε πολιτική βάση της πανεξόρμησης για τη λαϊκή Παιδεία: Δημιουργία νέας σοσιαλιστικής λαϊκής Παιδείας και μετατροπή του σχολείου, από όπλο ταξικής κυριαρχίας της αστικής τάξης, σε όπλο για τον κομμουνιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Η σημασία που έδιναν οι κομμουνιστές, και ιδιαίτερα ο Λένιν, για την Παιδεία του λαού αναδεικνύεται και από την επιστολή του Λένιν προς τον Στάλιν για τη μείωση του εξοπλιστικού προγράμματος του στόλου, προκειμένου να ενισχυθεί ο προϋπολογισμός του υπουργείου Παιδείας. Όλα αυτά, ενώ μαινόταν η ιμπεριαλιστική επίθεση κατά του νεοσύστατου σοβιετικού κράτους. Ανοίγουν παντού σχολεία για ενήλικες και κέντρα εξάλειψης της αγραμματοσύνης. Εκδίδονται σε μεγάλα τιράζ και στις μητρικές γλώσσες αλφαβητάρια και εκπαιδευτικά βιβλία. Στον αγώνα με την αγραμματοσύνη συμμετείχαν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι, δάσκαλοι, φοιτητές, υπάλληλοι, μορφωμένοι εργάτες και αγρότες. Εκατομμύρια άνδρες και γυναίκες κάθονταν στα θρανία τα βράδια μετά τη δουλιά. Ήδη, το 1928, είχαν μάθει γράμματα 7 εκατομμύρια περίπου ενήλικες. Από το 1920 έως το 1940, έμαθαν γράμματα 60 εκατομμύρια ενήλικες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 1939, οι εγγράμματοι ηλικίας 9-49 ετών αποτελούσαν το 87,4%. Το 1959, η αγραμματοσύνη είχε νικηθεί ολοκληρωτικά.

Επίσης, κατακτήθηκε το δικαίωμα των εθνοτήτων να σπουδάζουν στη μητρική τους γλώσσα, τέθηκαν οι βάσεις για τη δημιουργία του σοβιετικού συστήματος κοινωνικής προσχολικής διαπαιδαγώγησης, εκπονήθηκαν και εφαρμόστηκαν νέες αρχές εισαγωγής στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, που πλέον άνοιξαν τις πόρτες τους στην εργατική τάξη και τους αγρότες.

Απο τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι και οι δύο συγγραφείς εμφανίζονται σε εποχές που πραγματοποιήθηκαν σημαντικές κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στη Ρωσία. Στην εποχή του Ντοστογιεύσκι, συγκεκριμένα το 1861, καταργήθηκε η δουλοπαροικία, ενώ σχεδόν έναν αιώνα αργότερα καταργούνται τα σταλινικά στρατόπεδα συγκέντρωσης(1956- 1957) ενώ είχε προηγηθεί η πασίγνωστη Ρωσική Επανάσταση.

Κεφάλαιο 3ο : Αυτοβιογραφικές Αναφορές- Ομοιότητες και Διαφορές των 2 συγγραφέων μέσα απο τα έργα τους

Η φυλάκιση των ατόμων και η ζωή τους ως κατάδικοι έχει αποσπολήσει πολλούς διανοούμενους, οι οποίοι προσπάθησαν να ερμηνεύσουν την ψυχολογία των κατάδικων και την επιρροή που ασκεί στη ζωή τους η στέρηση της ελευθερίας.

Ειδικότερα, ο Θ. Ντοστογιέφσκι μέσω του έργου του «Αναμνήσεις από το σπίτι των πεθαμένων» πραγματεύεται την προσπάθεια για επιβίωση των καταδικών οι οποίοι εξορίστηκαν στη Σιβηρία.

Αντίστοιχα, ο Σολζενίτσιν στο έργο του «Μιά μέρα της ζωής του Ιβάν Ντενίσοβιτς» ασχολείται με τη ζωή των καταδικών στα σταλινικά στρατόπεδα, σ'ένα έργο που είχε απογορευθεί λόγω των τολμηρών απόψεων που εξέφραζε για το υπάρχον καθεστώς. Στη συνέχεια, ωστόσο, μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες ενώ προτάθηκε για το βραβείο «Λένιν».

Και οι δύο συγγραφείς, έχοντας προσωπική εμπειρία της ζωής που περιγράφουν, μας μετέφεραν έμμεσα στο δυσάρεστο κλίμα όπου βίωναν οι κατάδικοι. Ο Ντοστογιέφσκι, συγκεκριμένα εξέτισε τετραετή ποινή καταναγκαστικής εργασίας στο Ομσκ ενώ ο Σολζενίτσιν πέρασε δέκα χρόνια από τη ζωή του υπό άθλιες συνθήκες σ'ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Σιβηρία.

Κάνοντας συγκριτική μελέτη στα δύο έργα παρατηρούμε πολλές ομοιότητες, όπως και διαφορές όσον αφορά τις αυτοβιογραφικές αναφορές των δύο συγγραφέων.

Κατ'αρχήν οι ήρωες των δύο έργων, ο Α. Πέτροβιτς « Αναμνήσεις από το σπίτι των πεθαμένων» και ο Ιβάν Ν. Σούχωφ « Μιά μέρα της ζωής του Ιβάν Ντενίσοβιτς» μοιράζονται το σανιδοκρέββατο τους με έναν δεύτερο νεαρό άντρα. Στο «Σπίτι των πεθαμένων» τον λένε «Αλέι» ενώ στο βιβλίο του Σολζενίτσιν «Αλέσσα». Οι δύο νέοι παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες σωματικά και ψυχολογικά. Για τον Αλέι διαβάζουμε ότι :

«Το χαμόγελό του ήταν τόσο άδολο, τόσο ανοιχτόκαρδο παιδικό, τα μεγάλα του μαύρα μάτια τόσο γλυκά και συμπαθητικά, που κοιτώντας τον ένοιωθα πάντα μιά ιδιαίτερη ευχαρίστηση και μιά χαλάρωση του πόθου μου και της σκοτεινιάς μου....»

«Ήταν τόσο αγνός, όσο ένα αγνό νεαρό κορίτσι. Μιά βρώμικη, κυνική, ρυπαρή, άδικη ή βίαιη πράξη από οποιονδήποτε φυλακισμένο γινόταν αιτία να κοκκινίζουν τα όμορφα μάτια του από αγανάκτηση , πράγμα που τα έκανε πιό όμορφα.»

Αντίστοιχα για τον Αλέσσα πληροφορούμαστε:

«Ο Σούχωφ του ρίχνει μιά κλεφτή ματιά..Τα μάτια του Αλέσσα λάμπανε σα δυό καντήλια... και (στο πάνω κρεβάτι) ο Αλέσσα, ο καθαρός και σεμνός γείτονας του Σούχωφ, διάβαζε από ένα σημειωματάριο όπου είχε αντιγράψει το Ευαγγέλιο»

Ακόμη και τα δύο πρόσωπα παρατηρούνται να διαβάζουν το Ευαγγέλιο με βαθιά χριστιανική πίστη . Ο Αλέι όταν τον ρωτάνε ποιό πράγμα θαύμαζε στον Χριστό περισσότερο,απαντάει ως εξής :

«Στο σημείο που λέει: Συγχωρείστε, αγαπάτε, μη βλάπτετε και αγαπάτε τον εχθρό σας. Πόσο όμορφα το λέει....»

Ο Αλέσσα αντοίσιχα διαβάζει στον Σούχωφ :

«Δεν πρέπει κανένας να υποφέρει ούτε σα φονιάς, ούτε σαν κλέφτης, ούτε σα μάγος, ούτε γιατί επιβουλεύτηκε τα αγαθά των άλλων. Μα αν υποφέρει σα χριστιανός, να μη λυπάται, αλλά αντίθετα να ευλογεί γ'αυτό το όνομα του Κυρίου», ενώ σε μιά άλλη περίπτωση τον συμβουλεύει :

«Ο Αλέσσα άκουσε τον Ντενίσοβιτς να μουρμουρίζει προσευχές και στρέφεται σ'αυτόν και του λέει:

-Βλέπετε, Ιβάν Ντενίσοβιτς, ότι σεις, η ψυχή σας ζητάει να προσευχηθεί. Γιατί δεν την αφήνετε ελεύθερη; »

Μιά ακόμη ομοιότητα εντοπίζεται στην αυστηρότητα των 2 στρατόπεδα φυλάκισης. Ορισμένα αντικείμενα , όπως μαχαίρια, απαγορεύονταν αυστηρά και μάλιστα σε περίπτωση που κάποιος είχε στην κατοχή του ένα τέτοιο αντικείμενο μπορούσε να τιμωρηθεί. Παρόλα αυτά, πάντα κάποιος κατάδικος κατάφερνε να αποκτήσει τα συγκεκριμένα αντικείμενα.

Παραβατική συμπεριφορά καταγράφεται και στο γεγονός ότι οι κατάδικοι έκλεβαν ο ένας τον άλλον. Επίσης και στα δύο βιβλία διαβάζουμε πως το χρήμα είχε μεγαλύτερη αξία μέσα στη φυλάκη, παρά έξω από αυτήν. Ο Ντοστογιέφσκυ αναφέρει ότι *«το πιο άθλιο κομμάτι από κουρέλι είχε τη δική του τιμή και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί κάπου»* και ο Σολζενίτσιν *« Στα*

στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας, όλες οι τιμές ήταν τοπικές. Ήταν πολύ διαφορετικά από όπου αλλού, γιατί ήταν αδύνατο να εξοικονομηθούν χρήματα, και λίγοι ίσως είχαν μερικά γιατί ήταν δύσκολο να έλθουν».

Και στις δύο εποχές , η δραπέτευση ενός καταδίκου αποτελούσε όχι μόνο επικίνδυνο εγχείρημα, αλλά και σχεδόν αδύνατη. Ο Ντοστογιέφσκυ περιγράφει το πως δραπέτευσαν δύο κρατούμενοι , πως έμειναν κρυμμένοι τρεις μήνες, αλλά και το πόσο μεγάλες διαστάσεις πήρε το θέμα.

Ο Σολζενίτσιν αναφέρει, *«Γενικά, αν κανένας δραπέτευε, οι φρουροί ήταν υπεύθυνοι. Τους κυνηγούσαν, χωρίς ύπνο και χωρίς φαγητό. Μερικές φορές, τους έκανε τέτοια μανία, που οι δραπέτες δε γύριζαν πίσω ζωντανοί.»*

Εντούτοις τα δύο έργα που μελετάμε παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές. Αρχικά, παρατηρούμε ότι οι ήρωες των δύο έργων, ο Αλέξανδρος Πέτροβιτς και ο Ι. Σούχωφ φέρνουν στη μνήμη τους ο μεν πρώτος όλες τις δυσάρεστες στιγμές της περιόδου φυλάκισης του, ενώ ο δεύτερος μόνο μιά μέρα της ζωής του στην εξορία, απ'το πρωί που ξυπνάει μέχρι τη στιγμή που κοιμάται.

Επιπλέον, ο ήρωας του Ντοστογιέφσκυ, ο Α. Πέτροβιτς ανήκει στην αριστοκρατική κοινωνική τάξη. Συγκεκριμένα, είναι διανοούμενος και έχει τη δυνατότητα να ερμηνεύσει την ψυχολογία των εγκληματιών και φυλακισμένων.

Αντίθετα , ο ήρωας του Σολζενίτσιν ήταν ένας απλός Ρώσος καλλιεργητής, ο οποίος στη συνέχεια υπηρέτησε στον Κόκκινο Στρατό και τώρα είναι κλεισμένος σε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης εξετάζοντας τα φαινόμενα, όπως ένας κοινός ακαλλιέργητος άνθρωπος. Συνεχίζοντας διαπιστώνουμε ότι, αν και στις δύο εποχές οι έγκλειστοι είχαν ξυρισμένα κεφάλια, οι φυλακισμένοι του Ντοστογιέφσκυ φορούσαν συνεχώς βαριές αλυσίδες στα πόδια τους, ενώ οι σύντροφοι του Σολζενίτσιν ήταν υποχρεωμένοι να φοράνε και να ανανεώνουν μόνο έναν αριθμό στο στήθος, στην πλάτη, στο αριστερό γόνατο και στο σακάκι τους.

Ακόμα, στην εποχή του Ντοστογιέφσκυ το στρατόπεδο φυλάκισης περιβαλλόταν από έναν φράκτη με πασσάλους, ενώ προχωρώντας εποχές αυτός ο φράκτης έχει αντικατασταθεί από αγκαθωτό συρματόπλεγμα με προβολείς ανεβασμένους πάνω σε σκοπιές. Ταυτόχρονα, οι φύλακες του πρώτου στρατοπέδου ήταν εξοπλισμένοι με ντουφέκια, ενώ οι άλλοι κατείχαν αυτόματα όπλα.

Μιά ακόμη μεγάλη διαφορά αποτελεί το γεγονός ότι οι κρατούμενοι της εποχής του Σολζενίτσιν δεν έχουν προσωπικό χρόνο καθώς δουλεύουν όλη τη μέρα σταματώντας μόνο για φαγητό, όπως εξομολογείται ο ίδιος:

« Εκτός από την ώρα που κοιμάται, το μόνο χρόνο που ένας φυλακισμένος έχει για τον εαυτό του, είναι δέκα λεπτά το πρωί στο πρόγευμα, πέντε λεπτά μετά το γεύμα και πέντε λεπτά μετά το δείπνο».

Ακόμα, δεν έχουν ελεύθερες και τις Κυριακές και τις επίσημες γιορτές όπως φαίνεται από το απόσπασμα :

«..Ηξεραν να βρίσκουν τρόπο να μη σ'αφήνουν ήσυχο ούτε την Κυριακή. Πάντα κάτι θάβρισκαν. Πότε τα μπάνια ήθελαν μεγάλωμα, πότε χρειαζόταν να ψηλώσει κείνος ο τοίχος, η να καθαρίσουν την αυλή. Ν' αλλάξουν τα στρώματα, να καθαρίσουν και να σκοτώσουν τους κοριοούς στα κρεβάτια, ή σκαρφίζονται να τους βγάλουν όλους έξω στην αυλή με το μπογαλάκια και να τους κρατήσουν εκεί μισή μέρα. Τίποτα δεν ενοχλεί φαίνεται τις αρχές του στρατοπέδου περισσότερο, παρά το γεγονός ότι μετά το πρωινό, οι κρατούμενοι τις μέρες αργίας μπορούν να μένουν ξαπλωμένοι ήσυχοι.»

Από την άλλη μεριά στο έργο του Ντοστογιέφσκυ, αφιερώνεται μεγάλη έκταση κειμένου στην περιγραφή του τρόπου με τον οποίο οι κρατούμενοι περνούσαν τον ελεύθερό τους χρόνο. Για παράδειγμα, *«Στην είσοδο από τους θαλάμους των παραπηγμάτων, οι κρατούμενοι κάθονταν με τις μπαλαλάικες».*

Οι φυλακισμένοι της συγκεκριμένης εποχής δεν εργάζονταν τις Κυριακές, γιόρταζαν για πολλές μέρες στις επίσημες εορτές, ενώ στην ονομαστική τους εορτή εξαιρούνταν απ'την εργασία.

Μάλιστα, είχαν φθάσει στο σημείο να μεγαλώνουν κατοικίδια ζώα. Ο Ντοστογιέφσκυ μας εξιστορεί τα εξής :

« Οι χήνες βρέθηκαν εκεί τυχαία. Ούτε ποιός τις μεγάλωσε, ούτε σε ποιόν ανήκουν ξέρω. Ομως για αρκετό καιρό διασκέδασαν τους κρατούμενους και μιλούσαν γι'αυτές ακόμα και στην πόλη. Βγήκαν από το αυγό μέσα στη φυλακή και μεγάλωσαν σ'ένα μαγειριό. Όταν μεγάλωσαν, μας συνόδευαν στη δουλειά...Πάντα ακολουθούσανε τη μεγαλύτερη ομάδα κι όσο κρατούσε η δουλειά, βοσκούσανε εκεί γύρω.»

Στη συνέχεια, πληροφορούμαστε ότι οι έγκλειστοι οργάνωναν θεατρικές παραστάσεις στις γιορτές και μερικές φορές αναφέρονται ονόματα γυναικών με τις οποίες σχετίζονταν.

Ομως, η μεγαλύτερη ίσως διαφορά διακρίνεται στον τρόπο με τον οποίο οι κατάδικοι των δύο εποχών αντιμετωπίζουν την πείνα. Στη νεότερη εποχή η ζωή των καταδίκων χαρακτηριζόταν από την πείνα. Ο Σολζενίτσιν στο έργο του κάνει συχνή αναφορά στο φαγητό. Αυτό το ονειρεύεται, το σκέφτεται και αποτελεί την κύρια ευχαρίστησή του στο στρατόπεδο. Η σκέψη του περιστρέφεται γύρω από τον τρόπο με τον οποίο θα εξοικονομήσει μια δεύτερη μερίδα σούπας. Γινόμαστε μάρτυρες όλων των σκέψεων και των πράξεων του στις διάφορες στιγμές της ημέρας που σχετίζονται με το φαγητό :

« Να ποιό είναι τώρα το έργο του Σούχωφ : Χώνεται ανάμεσα σ'αυτούς που κάθονται στα τραπέζια, σπρώχνει δυό каравагоλύφτες, ζητάει με ευγένεια από κάποιον άλλο να μετακινηθεί και καθαρίζει ένα χώρο μπροστά του-για καμμιά δωδεκαρία караβάνες (και τις τοποθετεί πολύ κοντά τη μιά στην άλλη), βάζει άλλες έξη στην πρώτη στρώση και άλλες δύο από πάνω. Υστερα να πάρει τις караβάνες από τον Πάβλο. Τις μετράει όπως έκανε κι αυτός κι έχει τα μάτια τουδεκατέσσερα, μήπως κάποιος από άλλη ομάδα βουτήξει καμμιά караβανα ή τον σπρώξουν και αναποδογυριστούν. Δίπλα του, άλλοι σηκώνονται, άλλοι στριμώνονται να πάρουν θέση κι άλλοι συνεχίζουν να τρώνε. Ναι, πρέπει να έχει το νου του και σ'αυτό: Να βλέπει , τρώνε πραγματικά ή πάει κάποιος να βάλει χέρι στις δικές μας караβάνες ;....»

Το δείπνο εκείνης της εποχής ήταν μία όχι μόνο φυσική, αλλά και ψυχική ικανοποίηση:

«Αρχίζει να τρώει. Στην αρχή τη νερόσουπα. Ρουφάει, ρουφάει. Καθώς την κατεβάζει κάτω, η ζεστασιά απλώνει σ'όλο του το σώμα, όλα τα σπλάχνα αναδεύονταν όταν έρχονταν σε επαφή με το ζεστό αυτό χυλό. Ωραία! Γιά τούτη τη σύντομη στιγμή, ζει ένας κρατούμενος».

Γιά το ίδιο το φαγητό αναφέρεται:

«...Η σούπα είναι πάντα η ίδια κάθε μέρα. Ανάλογα με τα λαχανικά που έχουν αποθηκεύσει για το χειμώνα. Την περασμένη χρονιά είχαν μόνο καρότα αρμυρισμένα. Αυτό θα πει ότι από τον Σεπτέμβριο ως τον Ιούνιο, η σούπα δεν είχε τίποτα άλλο μέσα από καρότα. Τούτη τη χρονιά έχουν λάχανο σκουλιασμένο. Η καλύτερη εποχή του φαγητού είναι ο Ιούνιος. Τότε έχουν τελειώσει όλα και τη σούπα τη φτιάχνουν με μπλιγούρι. Η χειρότερη εποχή είναι ο Ιούλιος που ρίχνουν στο καζάνι κοπανισμένες τσουκνίδες.....»

Ωστόσο, μια τόσο έντονη και επίμονη πείνα δεν αναφέρεται σε καμιά περίπτωση στο «Σπίτι των πεθαμένων». Σ'αυτό το έργο περιγράφεται με γλαφυρό τρόπο η ατμόσφαιρα της τραπεζαρίας, στην οποία οι φυλακισμένοι ήταν χορτασμένοι :

« Οι κατάδικοι, με τα κοντογούνια τους από προβατοπροβιά,ζωσμένα στη μέση τους, έτοιμοι για τη δουλειά, στέκονταν σ'όλες τις γωνιές γύρω από τα τραπέζια. Μπροστά στον καθένα, ένα ξύλινο κουτί με «κβας», όπου τρίβανε μέσα ψωμί και τρώγανε. Το γεύμα δεν το παίρνανε όλοι μαζί, αλλά όπως τύχαινε, ανάλογα ποιός θα πήγαινε πρώτος. Και όπως να γινότανε η τραπεζαρία δε χωρούσε όλους μαζί τους κρατούμενους. Δοκίμασα μέσα το «κβας», αλλά επειδή δεν το είχα συνηθίσει δεν μπόρεσα να το φάω κι έκανα μόνος μου λίγο τσάι. Καθίσαμε στην άκρη από το τραπέζι. Οι κατάδικοι πήγαιναν κι έρχονταν. Ήταν αρκετός χώρος γιατί δεν είχαν γυρίσει όλοι ακόμα. Μιά παρέα από πέντε άτομα κάθονταν ξέχωρα στο μεγάλο τραπέζι. Ο μάγειρας έφερε μπροστά τους δυο γεμάτες γαβάθες σούπα κι ένα ολόκληρο τηγάνι ψάρια. Κάτι γιορτάζανε και είχαν φαγητό δικό τους. Είχαν και άσπρο ψωμί. Το έφερε και το πουλούσε ένας νεαρός κατάδικος».

«Μου έκανε επίσης εντύπωση η τροφή, ότι ήταν σε ποσότητα αρκετή.... Με την ευκαιρία, όταν οι κρατούμενοι καυχόνταν για το φαγητό, αναφέρονταν μόνο στο ψωμί και τόνιζαν το γεγονός ότι το ψωμί σερβίρεται κομμάτια και δε μοιράζεται με το ζύγι....»

Παράλληλα, όταν ο κρατούμενος είχε την ονομαστική του εορτή, ίσχυαν τα εξής:

« Μόλις σηκωνότανε το πρωί, τοποθετούσε ένα καντήλι μπροστά στις εικόνες και έλεγε την προσευχή του. Υστερα φορούσε τα καλά του και έδινε παραγγελία για φαγητό με δικά του έξοδα. Αγοράζοντας κρέας και ψάρια και το σιβηριανό πελμινί ήταν έτοιμο. Καθότανε και έτρωγε σαν άλογο, πάντα μόνος, σπάνια προσκαλώντας φίλους του να κάτσουν στο τραπέζι. Υστερα ερχότανε το κρασί.

Έπινε τον αγκλέουρα και ύστερα γύριζε από θάλαμο σε θάλαμο, τρικλίζοντας και παραπατώντας, αλλά περήφανος που έδειχνε στους άλλους ότι γλεντούσε και κέρδιζε έτσι τη γενική εκτίμηση.»

Μπορεί το οινόπνευμα να απογορευόταν, όμως ορισμένοι κατάδικοι το αποκτούσαν παραβλέποντας τις συνέπειες αν τους έπιαναν. Στη συνέχεια ο ίδιος ο Ντοστογιέφσκυ αναφέρει ότι το να μεθύσει κάποιος ήταν μια ειδική εκδήλωση «ελευθερίας»:

«Στα στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας, μερικές φορές μπορούσε κανένας να μεθύσει».

«Η λέξη κρατούμενος σημαίνει τον άνθρωπο τον στερημένο της ελευθερίας του. Αλλά όταν ο κρατούμενος ξοδεύει χρήματα ενεργεί σύμφωνα με τη θέλησή του».

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι κρατούμενοι του 19^{ου} αιώνα δεν έπασχαν από πείνα , αλλά οι φυλακισμένοι του 20^{ου} αιώνα μάλωναν μεταξύ τους για το ποιος θα εξασφαλίσει για τον εαυτό του μια επιπλέον μερίδα.

Επιλογικά, η διεξοδική μελέτη των δύο κειμένων, τα οποία αντιπροσωπεύουν διαφορετικές εποχές και περιγράφουν τις συνθήκες διαβίωσης των φυλακισμένων, καταλήγει στη διαπίστωση ότι υπάρχουν ομοιότητες αλλά και βασικές διαφορές οι οποίες επιβεβαιώνουν τις κοινωνικές αλλαγές που παρατηρήθηκαν στο πέρασμα των αιώνων. Ενα είναι βέβαιο, ότι οι κρατούμενοι και των δύο αντιπροσωπευτικών εποχών στερούνται την ελευθερία τους και ζουν με την ελπίδα ότι θα την αποκτήσουν ξανά.

Κεφάλαιο 4ο : Συμπεράσματα

Οι δυο συγγραφείς εμφανίζονται σε ιστορικές περιόδους που αποτελούν σημεία αναφοράς για την Ρωσική ιστορία.

Στα σταλινικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι συνθήκες που αντιμετώπιζαν οι κατάδικοι ήταν σαφώς χειρότερες από τις αντιστοιχες συνθήκες του 19^{ου} αιώνα που ήταν αντιμετώπι οι φυλακισμένοι της Σιβηρίας. Ακόμα, τα δύο έργα γράφονται από διαφορετικές οπτικές γωνίες, ενός αριστοκράτη και ενός συνηθισμένου κατάδικου, όμως παρά τις ουσιαστικές διαφορές των δύο έργων κάποια στοιχεία μένουν αναλλοίωτα κατά το πέρασμα από το πρώτο έργο, του Ντοστογιέφσκι, στο δεύτερο, του Σολζενίτσιν.

Το σημαντικότερο ίσως θέμα που πραγματεύονται τα 2 βιβλία, είναι αυτό της ελευθερίας και της απώλειάς της. Ο Σολζενίτσιν μάλιστα, μας πληροφορεί ότι ακόμα και η σκέψη του κρατούμενου δεν είναι ελεύθερη, αφού περιστρέφεται στα ίδια πράγματα, τα οποία του προκαλούν μία μόνιμη ταραχή, και για αυτό θεωρεί ότι η πολύ σκέψη δεν κάνει καλό. Αυτός είναι ίσως και ο λόγος που ο Ντοστογιέφσκι θεωρεί την εργασία ψυχική υγεία, αφού απαλλάσσει τον κρατούμενο από τις μάταιες σκέψεις και τον κρατάει απασχολημένο. Επιπλέον, οι κατάδικοι των δύο εποχών αντιμετωπίζουν την ελευθερία διαφορετικά, καθώς ενώ οι σύντροφοι του Ντοστογιέφσκι γνώριζαν ποτέ θα τελείωνε η πινή τους, οι έγκλιστοι της μετέπειτα εποχής δεν το ήξεραν. Έτσι η πρώτη ομάδα κρατούμενων, όπως μας αναφέρει ο συγγραφέας, ονειρευόταν την απελευθέρωσή της διαρκώς, ενώ η δεύτερη ομάδα φυλακισμένων (20^{ου} αι.) σκεφτόταν μόνο το φαγητό και τον ύπνο, αφού γνώριζε ότι η απελευθέρωσή τους ήταν μακρινή και αμφίβολη. Για αυτό και η άποψη του Ντοστογιέφσκι ότι τα αισθήματα και τα όνειρα, των ανθρώπων που δεν είναι ελεύθεροι, είναι σχετικά, επαληθεύεται.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η διαφορά ανάμεσα στη δημιουργική εργασία και τη καταναγκαστική εργασία, σύγκριση που κάνουν και οι 2 συγγραφείς. Ο Ντοστογιέφσκι, αναφέρει ότι εάν οι κατάδικοι δεν έβρισκαν δικές τους απασχολήσεις (π.χ. να φτιάξουν τα ρούχα τους), θα τρελόνονταν, ενώ ο Σολζενίτσιν εκφράζει τις αντιρρήσεις του σχετικά με κάθε είδους ανόφελος και επιβλαβής εργασίας. Εξ' άλλου, η δημιουργική δράση ούτε είναι εργασία, ούτε έχει στόχο την επίτευξη ενός σκοπού, αλλά είναι η ίδια (ένας αυθόρμητος) σκοπός, όπως και η ίδια η ζωή. Αντίθετα, η δουλειά (καταναγκαστική εργασία), δεν χρειάζεται απλώς να απελευθερωθεί η ίδια, αλλά και να απέχει από το άτομο, ώστε αυτό να αποφύγει την αλλοτρίωση (όπως πρέσβευαι ο Μαρξ), και να απελευθερωθεί το ίδιο από την εργασία!!!

Βιβλιογραφία

Μάριος Μπέγγζος, «Η πολιτική φιλοσοφία του Σολζενίτσιν. Αφορμή για μια πολιτική θεολογία της Ορθοδοξίας», Καθ' Οδόν, τχ. 1, Ιανουάριος-Απρίλιος 1992, 107-116.

Ολιβιέ Κλεμάν, Το πνεύμα του Σολζενίτσιν, μτφρ. Ε. Δαλαμπίρα, εκδ. Εστία, Αθήνα, χ.χ

Serge Berstein , Pierre Milza, "Ιστορία της Ευρώπης 3 - 1919 έως σήμερα", Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1997

Μήτσος Αλεξανδρόπουλος: "Ο Μεγάλος Αμαρτωλός", Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1999.

Μακρής, Νίκος, «Κόσμος και συνείδηση στο έργο των Ντοστογιέφσκυ και Μπερνάνος». Εποπτεία,τ/χ. 62 (1981), σελ. 1001-1019.

Μακράκης, Μιχάλης, «Οι δύο διαστάσεις της ελευθερίας στη φιλοσοφική και θρησκευτική σκέψη του Ντοστογιέφσκυ». Εποπτεία 62 (1981), 899-922.

Μακράκης, Μιχάλης, Ό Ντοστογιέφσκι και ή επανάσταση τών νέων, Παρουσία, Αθήνα, 1995,

Μακράκης, Μιχάλης, Ντοστογιέφσκι. Πάθος και ελευθερία, Έλληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1994

Μακράκης Μιχάλης, Ο σοσιαλισμός του Ντοστογιέφσκι και η σοβιετική κριτική : Στα χρόνια του Λένιν, του Στάλιν και του Χρουστσόφ , εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1984

Μαξιμίλιαν Μπράουν, Ντοστογιέφσκι. Η ζωή μέσα από το έργο του, μτφρ. Ν. Μ. Σκουτερόπουλος, εκδ. Εκκρεμές, Αθήνα, 2008

Berdiaeff Nicolas, Το πνεύμα του Ντοστογιέφσκι, μτφρ. Νίκου Ματσούκα, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 1999

Παπαγιώργη Κωστή, Ντοστογιέφσκι, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1990

Μιχαήλο Μιχαήλωφ, Ρώσικα Θέματα, μτφρ.Ευάγγελος Γεωργίου, εκδ.Γεωργίου Ευαγγέλου, Αθήνα 1972

Ιστότοπος:

<http://www.gnomikologikon.gr/authquotes.php?auth=1334>

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%AC%CE%BD%CF%84%CF%81_%CE%A3%CE%BF%CE%BB%CE%B6%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CF%84%CF%83%CE%B9%CE%BD

<http://raskolnikovgr.blogspot.gr/2011/09/1917.html>

<http://erodotos.wordpress.com/2009/04/09/ergasiakes-koinwnikes-kataktiseis-essd/>

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7